

„TAK UŽ TO CHODÍ, KDYŽ JSI PES, A K TOMU JEŠTĚ BOSŇÁK.“

Bekim Sejranović: *Lepší konec*. Přeložil Jakub Novosad. Praha: dybbuk, 2013. 224 s. ISBN 978-80-7438-095-2.

Pavel Pilch

Norsko a Bosna – dvě zdánlivě naprosto odlišné země. Zatímco první se vyhřívá na vrcholu evropských statistik značících vyspělost, pokrok a modernitu, ta druhá se nachází na samotném dně, oděná v trouchnivějícím hávu patriarchální mentality, korupčního cirkusu a beznaděje. Označit román Bekima Sejranoviće *Lepší konec* (*Lepší kraj*), který vyšel v roce 2013 v překladu Jakuba Novosada v nakladatelství dybbuk, za pokus o smíření dvou protichůdných světů v postavě melancholického univerzitního profesora by bylo poněkud zjednodušující. Jak už to tak bývá, nic není černobílé, a i Bosna mívala svého Kulina bána, zatímco Norsko Quislinga s Breivikem. Zklamán však bude ten, kdo by čekal další román inspirovaný poslední válkou a pohnutými osudy obyvatel Jugoslávie.

Příběh se odehrává ve dvou vzájemně se prostupujících narativních rovinách. Hlavního hrdinu zastihneme kdesi v Bosně, ukrytého před očima světa v domě svých prarodičů, kde mu společnost dělají jen stará lavička, na níž si uklidňoval nervy děda, a halucinace v podobě všetečných hlasů v hlavě. Mrazivá samota, v níž se snaží sepsat vzpomínky na jednu etapu svého života v severské zemi, odkud nedávno doslova utekl, je jeho jedinou družkou. Vzpomínky na Oslo jsou druhou rovinou vyprávění, ovšem jejich obsah nemá zase s ex-jugoslávskou realitou společného zrovna málo, už třeba také proto, že sám autor je, alespoň rámcem svého životního údělu, předobrazem vypravěče.

Autobiografický nádech příběhu však můžeme nechat stranou, co je důležitější, to je samotná hlavní postava bezejmenného bosenského emigranta, který zakotvil v norské metropoli na tamní univerzitě a pokusil se žít obyčejným norským životem, což se mu i víceméně povedlo – rozvedl se dřív, než zplodil dítě, jen místo sebevraždy zvolil pomalou sebeustrukturaci pomocí drog, alkoholu a pravidelných infuzí splínu a záchvatů melancholie. Hrdina je typickým produktem (post)postmoderní epochy, který už naprosto neví, co se sebou, i když se moc dobře zná. V budoucnost nevěří, minulost jej pronásleduje jako noční můra a současnost je obestřena mlhou, v níž není vidět na krok. Občasné záblesky životního biorytmu nad hladinou fádnosti jsou pro něj osvěžující, nicméně stále zkalené vědomím, že křivka se zákonitě jednou spustí zase dolů. Takový je i příběh jeho milostného vztahu s podstatně starší ženou, jehož nemilosrdné zakončení jej do bosenských hor vyhnalo.

Listování deníkem plným vzpomínek se proměňuje v tragikomický seriál, který nepostrádá humor, syrovost a sarkasmus, ale také pořádnou dávku smutku nad sebou samým a světem, v němž jsme nuceni žít jako schizofrenická zvířata, na jedné straně vedena živočišnými pudry a na straně druhé svazována společenskými konvencemi, které přijímáme jako etický imperativ, aniž bychom moc věděli proč. Vztah hrdiny s Kate, jak se žena, která má dospělou dceru s homosexuálem původem z Makedonie,

jmenuje, prochází očekávaným schématem – po první zamilovanosti a několika týdnech citové turbulence v oparu hedonistických orgií přichází rutina, stereotyp, hádky a hledání důstojného východiska z beznadějně situace, kterou si nakonec podle svého stejně uspořádá cynický demiurg, pro nějž jsou lidé jen figurkami v nikdy nekončící společenské hře, jimž umí zchystat obzvláště nechutné tragické konce.

V bosenské přítomnosti příběhu, která plyne pomalu, prokládána pouze banálními poznámkami o jídle, nákupech či močení, se však také věci pohnou směrem, který hlavní hrdina nezamýšlel, a to když se po létech shledá s příbuznými, bratrancem Salihem a jeho sestrou, jejichž otec se po válce dal k wahhábitům, kteří obsadili opuštěnou vesnici a rádi by do kraje přinesli ten pravý odstín islámu. Salih, symptomatický výrobek divoké tranzice, vekslák a šmelinář, požádá hlavního hrdinu, aby pomohl jeho sestře odcestovat do Norska a získat tam občanství. I když se nápad hlavní postavě zpočátku moc nezamlouvá, nakonec je to přece jen dostatečný impulz k opětovnému pohnutí se z místa, na němž jej už zase začaly hlasy v hlavě dohánět k zoufalství. Odjezd z Bosny do Norska má však také jednu smutnou tečku – louče-

ní se štěnětem, na nějž si hrdina zvyknul, je však malým neštěstím jen pro lidského člena vztahu, pes sám velmi rychle a lačně přijme novou rodinu a na společná značkování sněhem pokrytých stromů rychle zapomene.

Sejranovićův antihrdina nijak zvlášť nevybočuje z plejády podobně formovaných individuí, které charakterizuje jednak vřelý vztah k neřestem všeho druhu, vysoká inteligence, vzdělání a ironická maska drzého floutka vždy připraveného na každou špatnost, byť s vědomím, že každá sranda jednou skončí. Takový je třeba i Bulićův Denis Lalić (Putovanje u srce hrvatskoga sna), hrdinové Zorana Feriće, Karakašova autobiografická alter-ega (Kako sam ušao u Europu, Sjajno mejsto za nesreću) a spousta dalších. Mnohem podstatnější jsou otázky, které tato postava a její příběh pokládá, aniž by na ně nacházela uspokojivou odpověď,

včetně té, jaký konec by byl tedy ten „lepší“ (či „krásnější“, pokud bychom přeložili originální titul doslovně). Marne tápání hlavního hrdiny se vznáší zejména nad otázkou zodpovědnosti před sebou samým, za sebe a za ostatní. Jak hluboká a zásadní je naše role v životech jiných? Nenalháváme si jen, že svět se bude točit dál, i když zbaběle prchneme od svých blízkých ve chvíli, kdy nás potřebují nejvíce, a vracíme se, když už je pozdě? Jak nést odpovědnost za tento svět, když nejsme schopni se postavit čelem ani k vlastní malosti? Řešení je spousta, avšak zdá se, že všechna jsou špatná. Útěk, pomocná ruka, učená disputace s Nejvyšším – všechno selhává, a na konci zůstáváme sami, malí a trapní ve své nejčistší nahotě obklopeni lesem prstů ukazujících na naše vlastní lidská selhání. Pokud jako čtenáři přijmeme tyto otázky s touhou dopídit se řešení, Sejranovićův román nás může provést pavilonem neuspokojivých odpovědí. Román *Lepší konec* nastavuje světu křišťálově čisté zrcadlo, tu a tam ušpiněné lidským potem a krví, jak se snažíme neustále vybojovat si své místo a klid na slunci, abychom opět a opět zoufale selhávali. Pak nám nezbývá nic jiného, než se sami sobě vysmát. Bůh buď milostiv k těm, kteří tuhle fundamentální vlastnost postrádají.

Zlí jazykově tvrdí, že Sejranović by chtěl být novým Andrićem (jedna paní povídala...). Těžko jej srovnávat se superstar jugoslávské prózy po všech stránkách, ovšem jednu devizu s Andrićem skutečně sdílí, a tou je vynikající vypravěčský talent, který nenudí a cílí na mnohobarevné publikum. Své si tu najde gymnazista přežraný Bukowskim i osamělý cynik nasáklý Krchovským, ale minout by jej neměl v žádném případě žádný balkanista a milovník jihoslovanských literatur.

Román je to mnohovrstevnatý, vtipný, smutný a napínavý, a rozhodně aktuální, co se týče neutěšené reality stárnoucí matky Evropy, jejímiž stárnoucími, avšak stále mnohdy naivními, dětmi jsme my všichni. Na Nobelovu cenu to asi nestačí, ale teplé místo v knihovně současné evropské (sic!) literatury si zaslouží.

